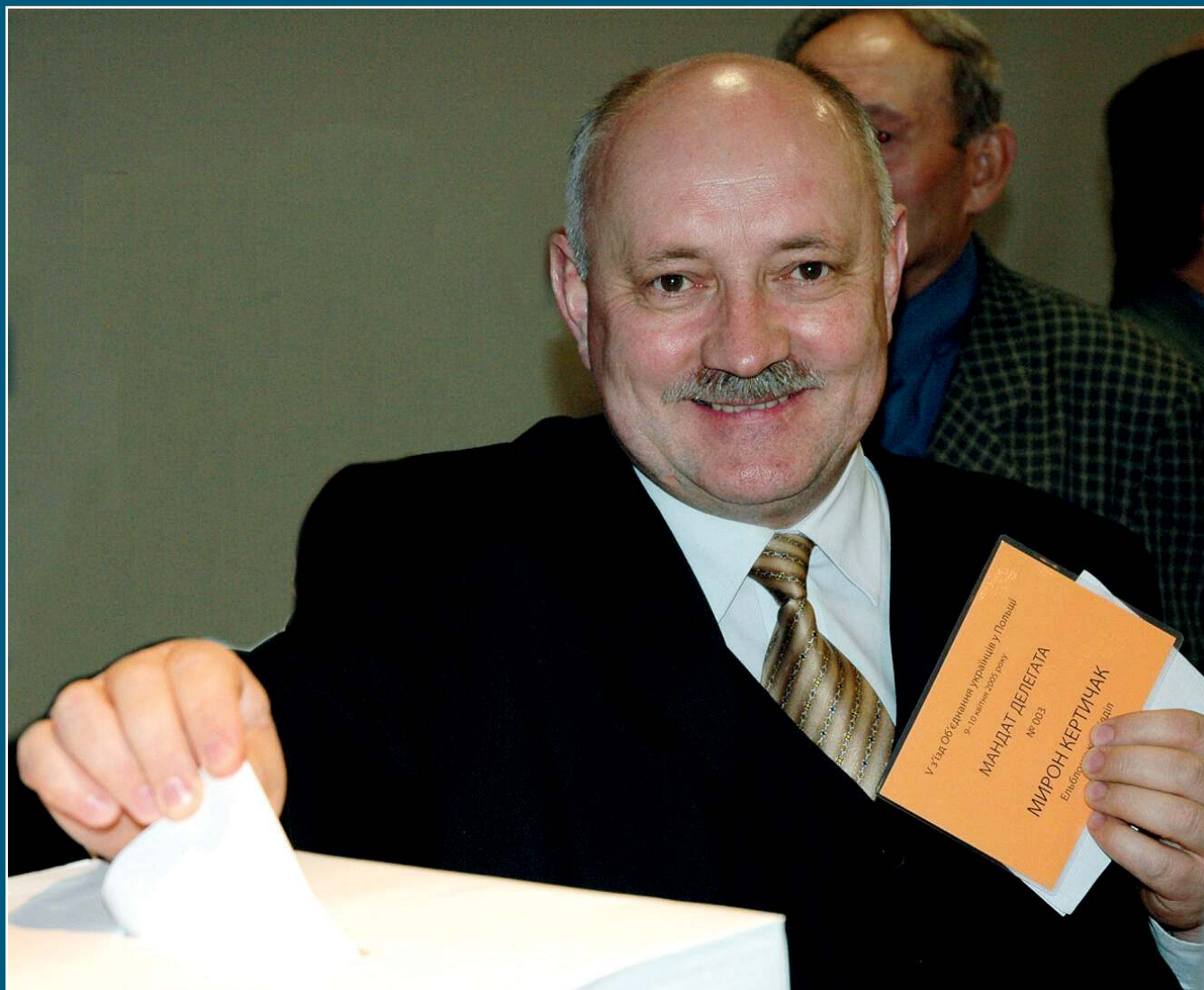

Наше Слowo

УКРАЇНСЬКИЙ
ТИЖНЕВИК
TYGODNIK
UKRAIŃSKI
UKRAINIAN
WEEKLY

Рік LXXI № 4 (3571) Варшава, 25 січня 2026 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254

Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

**Мирон Кертичак (1955-2006):
«Ми не хочемо бути
заручниками політики». с. 8**

«Хор „Оберіг” – це немов родина». с. 2

Як в Польщі працює «Кримський дім». с. 12

ISSN 027-8254

Анна ВІННИЦЬКА

Фото авторки статті

«Хор „Оберіг” – це немов родина»

Вони співають вже п'ятнадцять років, але спів незмінно приносить хористам задоволення, радість та насолоду. «Оберіг» – це незвична назва хору з М'ястка, який протягом усього цього періоду захищає духовність та народні традиції українців – нащадків акції «Вісла». Хористи носять цей символічний оберіг з гордістю та неймовірною любов'ю, адже хор дозволяє їм продовжувати все те, що прищепили батьки змалку. Нині колектив захоплює співом на чотири голоси. А п'ятнадцять років тому, коли засновувався «Оберіг», ноти вміла читала всього одна хористка.

Хор «Оберіг» під час відзначення ювілею 15-ліття існування разом з отцем Маріушом Дмитерком, єпископом помічником Вроцлавсько-Кошалінської єпархії та отцем Василем Мельниковичем, парохом греко-католицької парафії у М'ястку

На сьогодні хор провів 96 концертних виступів – були це шевченківські зустрічі, колядування, концерти козацьких чи патріотичних пісень та багато інших. Одні заходи хор організував сам, на інші його запрошували, бо роки існування принесли колективу визнання. А все завдяки диригентці Ірині Ренгач, яка підняла хористів на нинішній рівень. Під час останнього концерту 4 січня в місцевій греко-католицькій церкві виконавці відзначили свій ювілей п'ятнадцятилітнього існування. З цієї нагоди свою пошану та подяку висловила Головна управа ОУП, передавши грамоту, у якій читаємо: «Колективу „Оберіг” за багаторічну творчу працю на благо української гро-

мади в Польщі та нашого Об'єднання. За Вашу любов до України, її народу, його культури та готовність для них працювати й допомагати у скрутний час. Це надихає до подальшої праці та вселяє глибоку віру в нашу Перемогу, а також гордість бути частиною народу України. Слава Україні!»

Мар'ян Батрух, голова гуртка ОУП у М'ястку, з хором «Оберіг» пов'язаний від самого початку. Раніше він співав у хорі «Верховина» у Білому Борі, яким диригував Богдан Фіцак.

– Думку про заснування хору винесла Єва Каплан, який ми в усьому допомагали, а нашою диригенткою від самого початку стала Ірина Ренгач, професійна диригентка з Києва. За час існування ми відбули майже сто концертів, співали на різних сценах, зокрема в Україні, брали участь у міжнародних конкурсах, тому сьогодні важко й уявити собі життя без співу, – розповідає Мар'ян Батрух.

Для всіх учасників незабутнім залишається виступ в Україні, де «Оберіг» у складі десятиох хористів виступав на одній сцені з академічними хорами з різних міст України та колективом з Молдови й здобув вирізнення. Також брав участь у Балтійському конкурсі хорів «Pomerania Cantat» у Кошаліні, посівши у своїй категорії друге місце.

Не менш емоційним переживанням, як і поїздка до України, була участь хору в Лемківській ватрі в Ждині, бо рідні землі надихають особливо.

Нині у хорі виступає чотирнадцять осіб.

– Мій колишній вчитель Павло Муравський, визначний диригент і педагог хорів, герой України, який жив 100 років і виховав понад тисячу хормейстерів, казав, що в хорі найважливіше – чиста інтонація. Його кредо було чистота співу та чистота життя. Тому для мене найважливіше було тоді навчити хор чисто інтонувати, й наш нинішній рівень – це копітка праця кожного хориста, – каже диригентка хору Ірина Ренгач, яка закінчила Національну музичну академію України. Вона зізнається, що, слухаючи записи «Оберегу» навіть шестирічної давнини, приємно вражена, оскільки вже тоді він співав чисто.

– Закінчивши Національну музичну академію України, я не можу собі дозволити, аби хор співав нечисто, й тому роблю все, щоб барва голосів хористів була більш академічна, ніж масова. Особисто мене наш хор і його творчий колектив навчив, що треба мати повагу до кожної людини, яка у хорі, – вона на вагу золота. На початках ноти читала всього одна хористка Єва Каплан, однак згодом хористи навчилися слухати одне одного й співати по слуху на чотири голоси, – розповідає диригентка.

Петро Каплан співає у хорі від самого початку.

– Жінка намовила мене, щоб співав разом з нею, і так лишається донині. Завдяки хоріві ми об'їхали з колядками чи не всі навколишні церкви: Білий Бір, Щецінек, Косалін, Слупськ, Битів, Валч, Члухів та багато інших міст. Тому тішимося, що в такому невеликому місті, як М'ястко, ми також зуміли організувати хор, а що важливо – вивести його на такий високий рівень. Це завдяки Ірині Ренгач, бо не так просто співати на чотири голоси, а ми це робимо, – говорить Петро Каплан.

Петро Лавер у хорі співає чотирнадцять років, отже, долучився до нього всього через рік після заснування. Сталося це завдяки Петрові Каплану.

– Я співав у академічному хорі ще під час студій, а до «Оберегу» запросив мене саме Петро Каплан. Працюючи в школі, мав проблеми з горлом, але мобілізував сили й долучився до хористів. Особисто я дуже задоволений, що співаю у хорі. Як громада ми зуміли показати, що також вміємо підтримувати українські традиції, зокрема мову й пісню. Але це завдяки нашій диригентці Ірині Ренгач, яка вивела наш хор на нинішній рівень, – зауважує Петро Лавер.

Хористи відзначають, що крім вивчених нот, що було чи не найважчим, на все життя залишаться нові знайомства, здобуті завдяки хору. Проте найголовнішим є те, що в М'ястку завдяки греко-католицькій парафії та культурницькій роботі місцевих українців продовжують жити українські традиції.

– На жаль, так життя моє склалося, що українською мовою розмовляю не так добре, але завдяки хоріві дуже добре українською читаю. Тим не менш намагаюся розмовляти по-українськи, коли тільки маю можливість. Найбільше ціню в хорі неймовірну атмосферу, зустрічі з іншими членами «Оберегу», спільні концерти – за кожним разом це дає мені особливе зворушення. До сьогодні пам'ятаю наш перший концерт, який був 18 листопада 2010 року, бо саме хор допоміг мені віднайти українське коріння. Я нарешті почувся членом нашої спільноти. Завдяки хоріві була вперше й, можливо, востаннє в Україні, де рідним було все: чорнозем, соняшники, люди, яких там зустріла. Це була чи не найгарніша подорож мого життя, тому до сьогодні кожен наш концерт приносить мені неймовірне зворушення та радість. Це для мене немовби свято, – згадує зворушена Марія Дроздовська. Вона також в хорі з перших років.

Анна Квелінська в «Оберезі» співала сім років, а потім прийшла хвороба, яка не дозволила їй далі виступати. Однак зв'язок з хором його учасниця підтримує до тепер. Вона надалі приходить на концерти, намагається виїжджати з хористами, коли це можливо.

– На перші проби прийшло три чи чотири особи, а згодом почали до нас долучатися інші. Хор мотивує, і я щаслива, що надалі є його частиною. Хор – це немов родина, – підсумовує Анна Квелінська.

У хорі п'ятнадцять років співає теж Стефан Фесьо з дружиною.

– Крім того, що підтримуємо наші традиції, то раз у тиждень зустрічаємося на репетиціях, а це дозволяє нам товаришувати одне з одним. Пригадується, як ми сиділи в цій залі п'ятнадцять років тому на першій репетиції, й нині приходить зворушення... Бо у 1947 році забрали нам землю і наші дома, кинули нас на західні та північ-

Диригентка хору Ірина Ренгач

ні території, хотіли, аби ми асимілювалися. Однак спів несеться у нашій крові, і ми не могли не співати й таким чином підтримувати наші традиції. Звичайно, вперше українські колядки почув я у рідній хаті ще в Бещадах, коли їх співали батьки. До сьогодні теж пам'ятаю спів сусідки, з якою пас я дома корови. Вона вміла стоячи співати дві чи три години – до нині немов її спів несеться над горами, – розповідає Стефан Фесьо. А сьогодні цей спів несуть нащадки переселенців акції «Вісла», які незмінно вже п'ятнадцять років прославляють українську культуру також серед поляків.

Останній концерт був непересічним та зворушливим, особливо для Ірини Ренгач. Тим паче, що на скрипці «Тиху ніч» зіграла доня пані Ірини – Марічка. Вона ж онучка Павла Муравського. Дівчина закінчила Державну музичну школу I ступеня у М'ястку як скрипалька, також грає на фортепіано. А народилася за рік до того, як виник хор «Оберіг». Мрією Ірини Ренгач та Павла Муравського було те, аби Марічка грала саме на скрипці. Й мрії збулися.

– Сьогодні я була дуже щаслива, що Марічка зіграла з нашим хором. Для мене це була така символічна арка – наш другий концерт був шевченківським, відбувся 9 березня 2011 року, й тоді Марічка була маленька, я тримала її на руках, а нині вона шістнадцятирічна дівчина. Її життя та життя хору в моєму серці йшли паралельно. Тішуся, що хор ми назвали «Оберіг», бо для нас, та загалом для українського народу, оберегом є пісня й культура, яку наші хористи не ховають, а шанують та показують іншим. А це оберігає українську націю.

Бажаємо ж тоді хоріві «Оберіг» відсвяткувати черговий п'ятнадцятилітній ювілей! ●

У Перемишлі триває виставка «Вертеп в Україні»

У Народному домі в Перемишлі до 5 лютого відбуватиметься виставка картин Петра Сипняка «Вертеп в Україні». Експозицію складає 25 робіт митця.

Як зазначила Зоріана Мірус, кураторка мистецьких проєктів зі Львова, Петро Сипняк – один із небагатьох українських митців, який значну частину своєї творчості присвятив темі Різдва, коляді та вертепу.

«Серія творів, присвячених колядуванню в Україні, виростає з особистої пам'яті художника – родинних історій та дитячих спогадів, пережитих у часи, коли християнські традиції були заборонені. Сьогодні, у реаліях війни, ці образи звучать особливо проникливо, адже в багатьох регіонах України традиція коляди перервана», – написала на своїй фейсбук-сторінці Зоріана Мірус, яка була присутня на відкритті події.

Кураторкою експозиції виступила менеджерка культурних подій Ліля Каліновська з Народного дому. Під час відкриття виставки, що відбулося 9 січня, голос взяла, зокрема, магістр мистецтвознавства Іванна Новаківська, давши фахову оцінку представленим роботам. Також виступила солістка Львівської національної філармонії ім. Мирослава Скорика – Оксана Савіцька.

Виставка стала можливою завдяки фонду «Новиця» та його засновникам – подружжю Стефанії та Михайла Марковичів.

Ви готові до кризи?

Які є види криз і як на них реагувати? Як підготуватися до кризи? Як подбати про своїх близьких і оточення? Як підготувати евакуаційний рюкзак? Як накопичувати запаси? Які мінімальні засоби та матеріали варто мати, щоб вижити перші 72 години кризової ситуації?

Відповідь на ці та інші запитання можна буде почути під час безплатних тренінгів «Готовність до кризи», які відбуватимуться у січні та лютому в Народному домі в Перемишлі.

Проєкт також охоплює тренінг з першої допомоги, де покажуть, як допомогти потерпілим, розкажуть про принцип роботи дефібрилятора, як ним користуватися, та загалом навчать «азбуці» першої допомоги.

Тренінг «Готовність до кризи» відбуватиметься у понеділки (18:00-20:00) – 26 січня, а також 2, 9, 16 і 23 лютого.

Тренінг «Перша допомога з використанням дефібрилятора (AED)» проходитиме у вівторки (18:00-20:00) – 27 січня, а також 3, 10, 17, 24 лютого.

Навчання проводитимуть польською мовою.

Проєкт реалізує Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі за фінансування організацій фонд «ORLEN» та фонд «PKO Bank Polski» за посередництвом POP Fund, яким керує організація «Fundacja PCPM».

Коляда та Маланка в Слупську

11 січня після літургії у греко-католицькому храмі в Слупську (Поморське воєводство) відбулося колядування.

Про це повідомлено на фейсбук-сторінці гурту «Вишиванка», який був учасником події.

«Чергові колядники в нас. Тим разом наша слупська „Молодь“ і діти. Дякуємо всім, які працюють на благо України – діточкам, батькам, нашій громаді», – наголошує гурт «Вишиванка», котрим керує Мирослава Булка-Максисько.

Додамо, що слупський гурток ОУП запрошує 24 січня на Маланкову забаву до Слупська. Відбудеться вона за адресою: Dom Spotkań Okolicznościowych «Felix», ul. Bauera 1A. До танцю гратиме ансамбль «Гаразд» з Гданська. Початок – 19:00.

Більше інформації – за номерами телефонів: 608 031 720, 693 176 391.

Фото з фейсбук-сторінки «Вишиванки»

Битівська Маланкова співанка

Українська громада в місті Битів (Поморське воєводство) 10 січня організувала Маланкову співанку у вишиванках. У заході взяло участь кілька десятків осіб – дорослих та дітей. Це чергова ініціатива української громади, в рамках якої проводився збір для Збройних Сил України. Кошти, які були зібрані під час цьогорічної Маланки, будуть направлені для купівлі дронів.

Фото з фейсбук-сторінки Українська Діаспора міста Битів

Є обвинувальний акт за наругу над українським прапором у Перемишлі

Районна прокуратура в Перемишлі подала обвинувальний акт проти трьох чоловіків віком 29, 37 та 41 років за наругу над українським прапором, який є власністю Посольства України в Перемишлі.

Слідчі звинувачують чоловіків у тому, що 6 липня 2025 року, діючи спільно, обвинувачені зневажили та зірвали

прапор України, вивішений на будинку Народного дому в Перемишлі, де розташоване Об'єднання українців у Польщі. Прапор усунули з флаштока, а сам флашток із тримачем знищили. Матеріальні втрати оцінено в 984 злотих.

«Обвинувачені визнали, що вчинили ці дії, та надали пояснення, однак повідомили, що перебували у стані алкогольного сп'яніння та не пам'ятають», – повідомляє Марта Пентковська, речниця Округової прокуратури в Перемишлі.

Прокуратура нагадує, що такі дії – це злочин. Відповідно до статті 137 Кримінального кодексу публічне зневаження, знищення або усунення прапора, герба чи іншого державного знаку загрожує штрафом, обмеженням або позбавленням свободи на строк до року.

Як ми вже писали в одному з листопадових номерів, у Перемишлі за 2025 рік загалом було шість актів такого вандалізму. Прапор з Почесного консульства України в Перемишлі та українського Народного дому, які розташовані в одному будинку, зривали 16 червня, 6 липня і 10 серпня. Ще у двох випадках – 16 серпня і 9 вересня – зловмисники намагалися, але не змогли зірвати українську символіку. Останній інцидент зі зриванням прапора стався ввечері 26 жовтня 2025 року.

Купи календар і підтримай тих, хто відновлює українські пам'ятники

«Наш сорококовий рік роботи багато в чому залежить від наших жертводавців. Крім надгробків за кошти громади, ми можемо запропонувати вам і щось інше. Подарунок за подарунок!» – повідомляє на своїй фейсбук-сторінці товариство «Магурич».

Цим подарунком є виданий товариством календар на 2026 рік.

«На вас чекає календар “Магурича” на 2026 рік, який ми з радістю надішлемо на адресу, вказану в переказі, або на іншу адресу, яку ви вкажете, або InPost після вказівки номера паккомату для посилок, номера телефону та електронної адреси», – заохочує організація до придбання календаря.

Платежі на суму не менше 120 злотих слід здійснювати на номер рахунку організації:

52 1020 1026 0000 1102 0118 9554.

У титулі переказу слід вписати:

darowizna na działalność statutową.

З питаннями можна звертатися на адресу:

szymon.modrzejewski@gmail.com,

через месенджер: **Szymon Modrzejewski**

чи вислати смс на номер телефону: **600 688 811.**

Нагадаємо, що товариство «Магурич» ремонтує цвинтарі на території Польщі вже сорок років. У минулих роках це були переважно українські цвинтарі Польщі. Як читаємо на сторінці організації у фейсбуці, 2025 року «Магурич» полагодив 90 польських, українських та німецьких кам'яних надгробків. У Польщі за минулий рік відновлював надгробки та пам'ятники, серед іншого, на Лемківщині – у селах Вислік-Великий, Гладішів, Ганьчова тощо.

Варто також додати, що «Магурич», попри війну, відновлює цвинтарі в Україні, а його лідер Шимон Моджеєвський з 2022 року організовує збір та доставляє допомогу українським воїнам.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

події

Павло ЛОЗА

Зустріч президента Польщі з нацменшинами й представниками конфесій

Президент Польщі Кароль Навроцький разом із дружиною Мартою Навроцькою 14 січня провів новорічну зустріч з представниками різних релігій та національних й етнічних меншин, які проживають у Польщі.

«Я відчуваю відповідальність за всіх громадян Республіки Польща, незалежно від того, в якій церкві вони моляться Богу чи з якої національної меншини походять», – сказав Кароль Навроцький. Він підкреслив, що його як президента завжди зворушує, що на польських могилах полеглих за Польщу є латинські та православні хрести, півмісяці та зірки Давида. Президент зауважив, що II Річ Посполиту творили мільйони польських євреїв, українців, білорусів, вірменів та татар.

«Це також було чітко видно в 1939 році. Ця Польща, II Річ Посполита, попри внутрішні, а часто й політичні конфлікти, була державою, яка спонукала представників усіх меншин захищати свою батьківщину в 1939 році», – зазначив Кароль Навроцький.

Серед запрошених гостей були й учасники від української меншини – духовенство та співголова Спільної комісії уряду та нацменшин доктор Григорій Купріянович, який взяв слово від імені національних та етнічних меншин і громад, які використовують регіональну мову.

На початку свого виступу українець нагадав про польську традицію багатокультурності. Він підкреслив, що повага до прав громадян, які належать до меншин, відображена в Конституції.

«У наших зусиллях зберегти культуру, мову, традиції, історичну пам'ять та релігію наших предків, як меншини ми завжди розраховуємо на підтримку президента, який представляє велич Речі Посполитої та є гарантом Конституції», – говорив співголова Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин.

Він теж зазначив, що цей рік починається в «атмосфері невизначеності, страху та відчуття загрози, що випливає з міжнародної ситуації».

«Як представник української меншини, вітаючи з Новим роком, я не можу не згадати Україну, подякувавши Польщі за підтримку, яку вона надала і продовжує надавати державі та стражденому українському народові, що бореться з російською агресією за нашу і вашу свободу, а також подякувавши за підтримку біженців з України різних національностей та релігій, які знайшли безпеку та захист у Польщі», – сказав Григорій Купріянович. Водночас представник української громади попросив про подальшу допомогу, яка, за його словами, є «не лише проявом солідарності та людяності, а й інвестицією в європейську та глобальну безпеку».

Завершуючи новорічне привітання, співголова Спільної комісії побажав усім миру.

«Бажаю Польщі, Європі, усьому світу та Україні перемогти в нерівній боротьбі з російським агресором. Мабуть, ніколи на нашій пам'яті ми не цінували мир так сильно, як зараз, коли його відсутність або загроза війни показують нам, наскільки цінним і незамінним є для нас дар миру», – підсумував Григорій Купріянович. ●

Валерія ГУРЖИЙ

Фото з фейсбуку

В Україні – надзвичайна ситуація в енергетиці

Після масованих російських атак по українській енергетиці та об'єктах критичної інфраструктури у країні оголосили надзвичайну ситуацію в енергетиці. Найгірша ситуація у Києві, де світла немає по декілька діб, а разом з ним у частини людей немає опалення та води. Все це підсилюють сильні морози до -15 градусів, які тримаються вже більше тижня.

Графіки погодинних відключень світла в Україні ввели 10 жовтня 2025 року. З того часу, залежно від ситуації в енергосистемі, їх послаблювали або посилювали. Тоді світла, у середньому, не було приблизно по вісім годин на день, іноді менше. Вимикали не одразу на цей час, а розбивали на декілька вимкнень приблизно по чотири години. Бували й дні без відключень, але таких було не багато.

Ситуація сильно змінилася після 9 січня, коли росія знову масовано вдарила по українській енергетиці у сильні морози. Тоді найбільше постраждав Київ. У ніч на 9 січня у більшості жителів Києва під час атаки зникло світло, його увімкнули вже наступної ночі. Кому пощастило, були без світла приблизно 14-18 годин, але більшість містян просиділи без світла декілька діб. Того ж дня з батареї почали зливати воду, щоб вона не замерзла і не розірвала труби. Попри це, у місті вже є такі випадки аварій. У ту ніч без опалення залишилося шість тисяч будинків. Станом на 18 січня без тепла все ще перебувають 32 будинки. Ремонтні роботи тривають. За кілька днів до цього, 15 січня, президент України Володимир Зеленський оголосив про надзвичайну ситуацію в енергетиці.

Яка ситуація у Києві

Наразі у Києві розгорнули 50 мобільних кухонь з гарячою їжею, понад 1200 пунктів обігріву та незламності, які працюють цілодобово. У них можна зігрітися, випити гарячі напої, поїсти та підзарядити гаджети. Також у них встановили «Старлінки» або провели енергонезалежний інтернет, завдяки чому є зв'язок. Варто додати, що під час довгих відключень світла зв'язок стає поганим або може зникнути повністю. А ще під час таких відключень майже не працює мобільний інтернет. Подібні пункти обігріву та незламності також почав облаштовувати й бізнес, а громадські організації в країні звернулися до міських голів та уряду із закликом дозволити бізнесу пускати вуличних тварин до комерційних приміщень, зокрема супермаркетів, кав'ярень та магазинів, бо у сильні морози тварини швидко замерзають, а ще їм важко знайти їжу.

Через те, що у деяких квартирах Києва температура впала через відсутність опалення, у місті послабили комендантську годину та дозволили людям пересуватися пішки або приватним транспортом до пунктів незламності та обігріву вночі без перепусток. Також магазинам, аптекам, АЗС, закладам сфери послуг і ТРЦ (торгівельно-розважальним комплексам) дозволили працювати цілодобово як «пункти

незламності», якщо в них є: автономне живлення, опалення, стабільний зв'язок, подовжувачі та безкоштовний гарячий чай.

В Києві сервісам таксі Bolt і Uklon вперше з початку повномасштабного вторгнення дозволили працювати вночі.

Як живуть люди у Києві

У місті дуже багато багатоповерхівок понад 15 поверхів. У таких будинках подекуди немає газу, тож у квартирах стоять електричні плити, а коли світла немає, то можливості приготувати їсти або підігріти їжу, теж немає. Також у великої частини жителів міста опалення залежить від наявності світла.

Олександра живе у будинку, у якому є газ, а опалення не залежить від світла, проте, якщо внаслідок обстрілу пошкодження отримає ТЕЦ, то проблеми з опаленням будуть. Але під час відключень світла у її будинку можуть виникнути проблеми з водою.

«Якщо води немає, то це величезна проблема з приготуванням їжі. У мене є дитина, якій півтора року і за нею потрібен постійний гігієнічний догляд, а без води це робити дуже складно. Також без води неможливо випрати одяг та прибрати у квартирі», – розповідає Олександра.

Вона переживає за зір дитини, адже від доволі темних ламп, які живляться від павербанків чи батарейок, болять очі. Також довгі відключення світла впливають на її емоційний стан, що негативно відображається на роботі.

«Я працюю режисеркою та викладаю. Начебто відключення світла прямо не впливають на мою роботу, але у пригніченому емоційному стані важко творити. А ще інколи це впливає на онлайн-уроки, зараз їх небагато, але якщо їхня кількість збільшиться, то це впливатиме», – додає Олександра.

Дмитро навчається в університеті та наразі здає сесію. Він розповідає, що на підготовку до сесії це не вплинуло, але вплинуло на емоційний стан, роботу та бюджет. У нього зросли витрати на їжу через те, що у квартирі встановлена електроплита, тож під час довгих відключень приго-

Кияни обігрівають домівки цеглою, нагрітою на газовій плиті

тувати їжу та розігріти її неможливо, доводиться купувати готову, а це дорожче.

Хлопець дуже залежний від світла та інтернету, бо працює віддалено. Через довгі відключення він постійно шукає кафе, з якого можна працювати.

«Там є інтернет та тепло, можна зарядити ноутбук та телефон. Вдома працювати неможливо не тільки через відключення, а й через холод. Я сиджу у термобілизні, декількох шарах одягу і працюю з-під ковдри», – додає Дмитро.

Опалення з'являється тільки, коли вмикають світло. Тоді його брат, з яким живе Дмитро, приходить до нього у кімнату, де вмикають обігрівач. Його кімната менша і швидше нагрівається. Сплять вони також в одній кімнаті, бо так тепліше і світло є тільки вночі. Зранку температура у квартирі +16 градусів, але протягом дня без опалення та світла опускається набагато нижче.

У Олени під час відключень світла немає опалення та гарячої води, є тільки холодна. У її квартирі є газ, тож частково квартиру обігрівають газовими конфорками – на кухні тепло, але не в кімнатах. Вдома вона з чоловіком ходить у декількох шарах одягу та з термосом із гарячим чаєм.

«Мої сусіди кладуть цеглу на конфорку, на плиту, нагрівають її, бо це природний матеріал, який сильніше поширює тепло. Також по квартирі стоять свічки, які освітлюють квартиру та як-не-як обігрівають», – розповідає дівчина.

У її будинку з 9 січня світла не було дві доби поспіль, потім світло дали на декілька годин, а потім знову вимкнули на дві доби. Коли світло дають, то прибудинкові потужності не витримують – починають горіти фази у щитках та у трансформаторах на вулицях.

«Тож, коли у будинку дають світло, то воно з'являється не у всіх квартирах. Було таке, що із восьми квартир на поверсі світло є тільки у двох, і ліфти не працюють, тому що одна з фаз згоріла», – додає Олена.

Завдяки газовій плиті, є де готувати їсти, але зберігати готову їжу можливості немає. У холодильнику все псується, а на балконі заморожується, бо вночі температура опускається до -15 градусів. Доводиться купувати готову їжу та їсти у закладах, що коштує дорожче, ніж готувати самому. Також є проблеми з пранням речей – невеликі вони перуть руками та сушать над газом, а більш великі речі просто складають й беруть чисті з шафи. Бувало й таке, що пральна машина зупинялася через вимкнення світла, і речі лежали у воді декілька діб. Також через вимкнення світла у людей змінився режим дня.

«Воно вимотує. Буває таке, що ти лягаєш спати, і тут увімкнули світло, тож треба вставати і зробити те, що планував. Це все впливає на ментальний стан, особливо, коли сідає сонце і стає повністю темно, з'являється гнітучий стан», – коментує Олена.

А ще така атмосфера негативно впливає на роботу. Олена теж працює віддалено і через відключення доводиться працювати з фудкорту у супермаркеті, що не зручно. Іноді Олена також працює з кав'ярень, їй подобається їхня атмосфера, їжа та напої, але працювати там важко, особливо проводити зідзвони, бо шумно і це заважає, і вона не хоче заважати іншим відвідувачам розмовами.

Олександра – переселенка з Сєвєродонецька. Вона живе з дитиною та чоловіком у Києві вже близько трьох років. Дитина ходить до школи, Олександра – на роботу, а чоловік мобілізувався у ЗСУ. Вона розповідає, що відключення не сильно вплинули на їхнє життя.

«Якщо говорити про киян, то, з моїх спостережень та спілкування з ними, їхнє життя, за виключенням обстрілів, не сильно й змінилося з початку війни, але для багатьох з

них відключення світла – це катастрофа. Якщо дивитися з точки зору переселенців, які, в принципі, втратили все своє життя, звички, будинки, побут і так далі, то для мене це лише відключення світла», – пояснює дівчина.

Після мобілізації чоловіка для Олександри найбільша складність – це вести весь побут, роботу та питання здоров'я сім'ї, планувати найближче майбутнє, адже, не маючи власного житла, вони не можуть закрити базові потреби та не можуть бути спокійними щодо завтрашнього дня.

Дівчина розповідає, що на вивчення уроків дітьми відключення не впливають, бо для цього достатньо лише павербанку та лампочки на альтернативному живленні, все це є у кожного українця.

«Можливо, відключення світла більше впливають на сам освітній процес і на підготовку вчителів, бо навчання проходить не лише за зошитами та книгами, а й в інтерактивному форматі через проєктори. Так само через відсутність світла вчителі не можуть вести онлайн-навчання. Також цікаво, чому батьки здають гроші у фонд школи, а школа, у свою чергу, не може забезпечити класи лампочками або іншим варіантом освітлення класів. Зараз це більш ніж доступно, особливо якщо розглядати варіант опту або допомогу Міністерства освіти, яке може забезпечувати усім необхідним обладнанням для навчання», – підсумовує Олександра.

Освіта

Через запровадження надзвичайного стану в енергетиці та сильні морози у всіх навчальних закладах Києва – від шкіл до університетів – продовжили канікули до 1 лютого. У інших регіонах рекомендували або перейти на дистанційний формат навчання, або теж продовжити канікули до 1 лютого.

Культура

У Національному академічному драматичному театрі імені Лесі Українки, МЦКМ (Жовтневий палац), Національному театрі імені Івана Франка й Театрі драми і комедії на лівому березі глядачі дивилися вистави у верхньому одязі через холодні зали.

Через відключення світла скасували показ вистави «Кіцюня» у «Дикому театрі» – через неможливість опалювати приміщення до комфортної температури.

Засновниця недержавного театру «Veritas» Олександра Кравченко розповідає, що у своєму театрі вистави через відключення світла не переносила, але якщо кількість відключень світла побільшає, то кількість вистав доведеться скоротити, оскільки у такий період сильно падає відвідуваність.

«У цей час люди зайняті не дозвіллям, їм необхідно зарядити всі пристрої, а також організувати роботу та побут вдома», – розповідає директорка театру.

Також відключення світла призводять до збільшення витрат театрів, зокрема на генератори. А приватні театри і так перебувають у менш вигідних умовах, ніж державні.

«Генератор – це дорого. Якщо говорити про орендовані зали, то користування генератором – це завжди додаткові кошти: або за паливе, або за оплату послуг людини, яка за цей генератор відповідає. Це збільшує кошти, які в результаті треба заплатити за оренду залу. Може йтися про суму від 700 до 3 тисяч гривень додатково до оренди», – каже Олександра.

Також деякі музеї та галереї скоротили час роботи або взагалі тимчасово закрилися. Наприклад, галерею Національного музею Революції Гідності закрили на тиждень з 14 по 21 січня, а галерея «Я Галерея» під час відключень працює лише у суботу та неділю. ●

Григорій СПОДАРИК,
Павло ЛОЗА

Фото з архіву «НС»

Мирон Кертичак (1955-2006): «Ми не хочемо бути заручниками політики»

Мирон Кертичак під час XVIII Фестивалю української культури в Сопоті. Фото Андрія Степана

У січні 2006 року несподівано обірвалося життя Мирона Кертичака, який присвятив себе розвитку української громади в Польщі, захисту її культурних прав та активній діяльності в Об'єднанні українців у Польщі. Саме до цієї дати, 20 років потому, ми згадуємо його постать і внесок у формування громадянської та культурної ідентичності українців у Польщі.

Родина, освіта

Народився Мирон Кертичак у селі Жугені на Мазурах, у родині, яка знала і біль, і відвагу. Його мати, Анна Притула, була донькою переселених під час акції «Вісла» українців із села Вербиця. Батько, Іван Кертичак – із Західної Бойківщини, відбув 8 років у польських в'язницях через участь у боротьбі за Україну, а після амністії оселився на Східних Прусах. Така родинна основа – суміш стійкості, патріотизму та любові до знань – глибоко вплинула на формування Мирона.

Він закінчив ліцей у Браневі. У хроніці школи можна знайти запис, що у 1973/1974 Мирона та ще двох учнів

школа рекомендувала для вступу до вищого навчального закладу без вступних іспитів. Далі – фізичний факультет Гданського університету. З ранньої молодості Мирон був активним учасником студентського й молодіжного життя українців у Польщі. Він організовував молодіжні рейди «Карпати», студентські ярмарки, фестивалі української культури. Через його руки пройшла незліченна кількість проєктів, що поєднували освіту, збереження культури та відродження української ідентичності серед молоді.

Мирон та молодь

У 1974-1989 роках Мирон Кертичак був активістом ланки Українського суспільно-культурного товариства у Гданську, організовував молодіжні заходи, зокрема молодіжні ярмарки, студентські мандрівки «Карпати».

Завдяки йому багато представників української громади долучилося до громадської діяльності: приєднувалися до структур УСКТ, після – ОУП.

«Пригадую свою першу зустріч з Мироном. Коли я приїхала на навчання до Гданська, відразу завітала до домівки УСКТ. Там якраз проходили збори. З тих зборів у моїй пам'яті залишилися голова Павло Кремінський і Мирон. Він говорив дуже гарною українською мовою і дуже мудро. Virізнявся на фоні інших», – згадувала Єлизавета Кремінська у десяти роковини смерті Мирона.

Тут теж варто розповісти про гарну традицію, коли українські студенти відвідували українські ліцеї та розповідали про факультети вищих навчальних закладів, на які варто вступати. Так вони дбали про те, щоб у міських осередках збільшувалася кількість молоді. Одним з таких людей був саме Мирон Кертичак.

Фотолaborаторія в студентському гуртожитку № 6 стала місцем наших зустрічей. На фото початок студентського навчального року 1982 р. Фото Петра Котовського

Про це, серед іншого, дізнаємося зі спогадів Ігоря Щерби: «Уперше наші життєві шляхи перетнулися в Лігниці. В тамтешньому українському ліцеї, як у всій Польщі, існувала негласна традиція: за 100 днів до іспитів на атестат зрілості (матури) випускники проводили „стоднітковий бал“ (пол. studniówka), до участі в якому запрошували друзів та випускників ліцею. Бував у школі й студент Гданського університету Мирон Кертичак. (...) Він знав відповідь на всі наші питання. „Ви повинні вступати у виші, найкраще в академічних центрах, де є сильне українське середовище, наприклад, у Гданську“, – говорив Мирон. Захоплювала нас тоді його невимуслена поведінка і впевненість у собі».

Мирон Кертчак під час Помаранчевої революції у Києві

Журналіст і фотограф

«Я 1976 року вступив до профільованого ліцею у клас фотографії. Мріяв стати професійним митцем-фотографом. Це й здійснилося. Аж до 1989 років працював журналістом і фотографом у Гданську, знімав студентські протести, страйки на судноверфях». Про цей період своїми спогадами ділився Андрій Степан з Гданська у нашому тижневику на десяти роковини смерті Мирона Кертчака.

«Була в нас у 80-ті роки така біда, що не було де купити якісних матеріалів для фотографування (плівок, фотографічного паперу, т.зв. хімії). Мирон вже тоді працював у студентському інформаційному агентстві, а потім у професійному часописі „Głos Stoczniewca”, і тому отримував потрібні матеріали. Ми використовували їх, працюючи для українського середовища, а коли потрібно було, за свої гроші також купували. В цьому питанні ми були тоді мов брати, ділили поміж себе кожен гріш...», – згадував Андрій Степан, який разом з Мироном фотографував уєскатівські культурні заходи.

Але були й родинні моменти, теплі й інтимні, що збереглися у фотоархіві Мирона. Виданий у Канаді альбом «Церква в руїні», де частково представлені його роботи, став переломним виданням, що відобразило стан українських церков у Польщі наприкінці ПНР, формуючи свідомість багатьох українців.

У 2022 році, готуючи виставку «Суднобудівництво», дослідники натрапили на раніше невідомі фотографії Мирона Кертчака, зокрема буремного серпня 1980 року. Серед них особливо вразило фото техніка-протезиста, який тримає в руках зубний протез у майстерні суднобудівної фабрики – кадр, що зберігає маленьку, але яскраву історію великого часу. Завдяки співпраці з Об'єднанням українців у Польщі авторам виставки вдалося встановити контакт із донькою Мирона, Анною, яка передала до Європейського центру солідарності справжній фотоскарб – коробку з негативами, присвяченими суднобудівній галузі. Родина наголошувала, що для Мирона корабельня була особливим місцем, адже тут відбувалися важливі суспільні зміни.

Варто додати, що Мирон Кертчак фотографував теж весілля. Серед іншого, у 1979 році зафіксував своїм об'єктивом весілля майбутнього президента Польщі Александра Квасневського з дружиною Йолантою. Колишній

президент після смерті Мирона написав лист, який був опублікований у «Нашому слові». У ньому політик називає українця «своїм приятелем», наголошує, що «Мирон був свого роду неформальним послом України серед великої кількості поляків».

Перші роки Об'єднання

З 1990 року Мирон працював у Об'єднанні українців у Польщі: спочатку як секретар, а з 1996 – як голова Головної ради.

Для Юрія Рейта, першого голови ОУП, з багатьох років діяльності Мирона в ОУП найбільше запам'яталися 1990-1996 роки.

«Тоді, тісно співпрацюючи з Мироном Кертчаком, секретарем організації, ми разом вирішували багато важливих для українців у Польщі питань, паралельно займаючись поточною програмною діяльністю. Це був складний період для української меншини в Польщі», – говорив Юрій Рейт у своїх спогадах вдесяту річницю смерті Мирона.

Тоді активізувалися праві антиукраїнські кола, низка польських кресових і ветеранських організацій намагалися дискредитувати ОУП, заявляючи про його націоналістичні корені, антипольську діяльність і приписуючи йому роль польського відділення ОУН.

«Подолати ці проблеми нам допоміг, з одного боку, авторитет ОУП, уже здобутий ним у Польщі, в Україні та серед української діаспори, а з другого – рішення польських судів, які відхиляли заяви організацій польських ветеранів про закриття Об'єднання українців у Польщі через антипольську діяльність», – розповів перший голова ОУП.

Мирон Кертчак під час розмови з Марією Зрадою, колишньою ув'язненою Центрального табору праці в Явожні

Згадуючи перші роки діяльності Об'єднання українців у Польщі й важливу роль, яку в ньому відігравав Мирон Кертчак, Юрій Рейт теж зазначив, що тоді перевагою і сильною стороною діяльності Мирона як секретаря ОУП було дотримання принципів «командної гри».

«Усі важливі рішення приймалися колективно після детального аналізу всіх „за” і „проти”. Стикалися таким чином між собою погляди Мирона Кертчака, Юрія Рейта, Мирослава Чеха, Ігоря Щерби й Петра Тими. Ми часто радилися з компетентними представниками регіональних структур ОУП.

Віктор Ющенко та Мирон Кертичак

Це давало змогу обирати відповідні шляхи вирішення найважливіших проблем нашої організації в регіонах і на центральному рівні. В цьому була сила і мудрість нашої співпраці заради представників української меншини в Польщі й спосіб творення іміджу й авторитету організації», – наголошував Юрій Рейт.

Робота для української громади

У 2005 році Мирон Кертичак став першим співголовою Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Від початку діяльності в ОУП він брав участь у засіданнях Сеймової комісії нацменшин. Саме там обговорюють найскладніші питання і шукають шляхи їхнього розв'язання. І саме на цьому форумі майже кожного разу треба відстоювати позицію української громади.

Домівку ОУП у Гданську 28.08.2005 відвідав і зустрівся з громадою міністр закордонних справ України Борис Тарасюк. Фото Андрія Степана

«Він умів також розмовляти з державною адміністрацією – з позиції не людини, яка про щось просить, а рівноцінного партнера, адже він апелював до головного, знав законодавство, що стосувалося діяльності неурядового сектора, у розмовах використовував точні та посутні аргументи, мав також хист вести переговори. Саме тому його вибрали першим головою Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин», – вказує Петро Тима у своєму спогаді в шістнадцяту річницю смерті Мирона. Після смерті Мирона Кертичака він став головою ОУП.

Як зазначав Петро Тима, Мирон був чи не єдиним із середовища меншин, хто стежив за деталями роботи над законом про національні та етнічні меншини, у яких більшість лідерів меншинних організацій не особливо розбиралася.

«Коли були спроби впроваджувати шкідливі для наших організацій та громад правові чи політичні розв'язання або коли влада не дотримувалася рішень, Мирон умів надихнути й згуртувати очільників інших меншин, аби приготувати план дій, бити на сполох», – наголошував колишній голова Об'єднання, який підкреслював, що Мирон Кертичак умів «думати наперед». Зокрема, випрацював концепцію місії, статут і структуру Центру української культури, створення якого в ситуації нашої громади мало бути великим кроком уперед.

«Вів перемовини щодо цього, шукав союзників, переконував. Потім це стало темою його дипломної роботи, коли він пішов здобувати післядипломну освіту в Головній торговій школі», – згадував Петро Тима.

Цей проєкт брав до уваги як специфіку культури меншин, так і умови існування їхніх організацій як неурядових структур, недоліки тодішньої та сьогодишньої систем підтримки та фінансування з боку польської держави.

«Цей проєкт, як він розумів, мав на меті створення кращих умов для збереження української мови та культурної ідентичності українців у Польщі. Він мав покращити умови, зокрема фінансові, та роботу тих, кому питання розвитку українства у Польщі були небайдужі. Описаний у дипломній роботі Мирона проєкт був цілісним. На жаль, через те, що польська влада не хотіла ухвалювати рішення про створення інституції меншинної культури, ініціативу до сьогодні не вдалося реалізувати – у результаті ми опинилися у своєрідному тупику», – пояснював Петро Тима.

У березні 2005 року Мирон Кертичак брав участь у засіданні, присвяченому присутності меншин у державних ЗМІ. У своїй промові він наголошував, що присутність меншин у медіа, особливо рідними мовами, є результатом багаторічної боротьби й становить реалізацію конституційних та міжнародних зобов'язань держави щодо громадян, які належать до інших, ніж польська, національностей. Він підкреслював важливість програм, що сприяють збереженню культурної та мовної ідентичності, а також освітніх проєктів, які популяризують мультикультуралізм і спільну історію народів, що мешкають у Польщі. Зі схваленням відзначав позитивні зміни у державних медіа та розвиток партнерської співпраці з регіональними радіо- і телецентрами, водночас сигналізуючи про загрози, пов'язані з централізацією фінансування мовних програм. Тоді він особливо рішуче виступив проти спроб прив'язувати права меншин у Польщі до ситуації польської громади за кордоном. Відкидав принцип «взаємності» у доступі до медіа, наголошуючи на громадянському статусі національних меншин

у Польщі та пріоритеті Конституції РП. Його позицію чітко передає однозначна заява: «Ми з прадідів-предків є громадянами Польщі. Ми не хочемо бути заручниками двосторонньої політики».

Останнє засідання

Засідання комісії від 25 січня 2006 року мало особливий і символічний характер – це був останній виступ Мирона Кертичака, який помер того ж дня. У ньому він звернувся до питання попереднього розподілу бюджетних коштів на культурну діяльність національних меншин у 2006 році. Позитивно оцінював збільшення загального обсягу фінансування, проте вказував на системні проблеми, пов'язані з новим порядком його надання. Особливо критично поставився до так званого «нуль-одиничного» принципу, який передбачав надання або повної дотації, або повну відмову в підтримці. Він наголошував, що відсутність навіть мінімального фінансування з державного бюджету на практиці унеможливило для організацій національних меншин реалізацію культурних проєктів. Мирон Кертичак закликав до більшої гнучкості процедур, запровадження чіткого механізму оскарження рішень та можливості коригування заявок і цільового використання коштів. Він підкреслював, що фінансові рішення повинні враховувати потреби всієї меншини, а не лише окремих організацій. Його виступ мав спокійний, зважений і діалоговий характер та водночас був виразом послідовної турботи про створення сталих, системних умов для розвитку культури національних меншин у Польщі.

Свою чергою на останньому грудневому засіданні комісії у 2005 році Мирон представив свою думку щодо перших місяців функціонування закону «Про національні та етнічні меншини й регіональну мову». У виступі Мирон Кертичак наголошував, що закон є новим рішенням, тому ще неможливо однозначно й повною мірою оцінити його наслідки. Однак уже на цьому етапі помічав як його обмеження, так і суттєві переваги.

Мирон критично ставився до закріпленого в законі 20-відсоткового порогу. Саме така частка представників певної меншини в гміні давала можливість використовувати двомовні назви. Мирон Кертичак вважав такий відсоток занадто високим і неадаптованим до демографічних реалій Польщі. Тим часом він рішуче підкреслював, що головною цінністю закону є його системний вимір: уперше в сталий спосіб, закріплений у праві, було запроваджено суб'єктне трактування національних меншин і механізми діалогу з державою. Особливе значення Мирон надавав створенню Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, а також новим формам фінансування, зокрема інституційному (суб'єктному), необхідному для функціонування організацій меншин. На його думку, закон створював реальний шанс упорядкувати державну політику щодо меншин, яка раніше здійснювалася непослідовно й значною мірою залежала від поточної волі адміністрації. Як він підкреслював, «запроваджені правові рішення дають шанс упорядкувати сферу, яка протягом минулих років була певною мірою маргіналізована», а повний сенс таких рішень мав розкритися в процесі подальшого діалогу, доопрацювання процедур і співпраці між державою та середовищами національних меншин на практиці.

Мирон Кертичак з Марією Туцькою та Степаном Колосівським на бескидських полонинах у 2005 році

Поезія і подорожі

У спогадах «До 15-річчя від смерті Мирона...», «Згадаймо Мирона...», «In memoriam», «Гостини в українському ліцеї, фотолабораторія та студентські мандрівки в Карпати: спогади про Мирона Кертичака», які були друковані у тижневику, представники української громади описують Мирона як людину, яка дуже добре зналася на поезії та загалом в українській літературі. Він, наприклад, декламував поезію, доповнюючи програму шевченківських концертів «Журавлів».

«Озвучені ним тексти Тараса Шевченка і Богдана-Ігоря Антонича („Скрипучі двері“) зворушували кожного. Я до сьогодні пам'ятаю довгу хвилину мовчання в залі, яку ніхто зі слухачів не насмівився перервати», – згадував Юрій Рейт.

Інша особливість Мирона – це те, що він постійно був у подорожах. «Одного дня був у Лігниці, другого – у Кракові, а опісля приїжджав до нас до Перемишля. Завдяки цьому мав постійний безпосередній контакт з активістами відділів і гуртків», – згадувала Мирона на шпальтах тижневіка Марія Туцька.

Свою чергою у своїх спогадах Петро Тима ділиться, що Мирон як бойко не міг жити без гір, особливо Бескидів, не міг жити без мандрівок.

«Про це можуть багато розповісти ті, хто з ним зустрічався на стежках рейдів „Карпати“, інструкторських курсах бескидських провідників (екскурсоводів). Саме завдяки Миронові я відкрив для себе Мучне, Сянки, Букове Бердо. Згадую нашу спільну мандрівку на Царинську полонину, а також вечори з сім'єю Кертичаків у Мучному. Бойківські гори, Лемківщина, Вербиця, Скорodne – місця, звідки походили його батьки, були для нього сакральними місцями. Він умів передати цю любов дочкам і друзям без зайвого пафосу», – наголошував у спогадах Петро Тима.

25 січня (9:00) у кафедральному греко-католицькому соборі Святого Івана Хрестителя у Перемишлі відбудеться Свята Літургія за Мирона Кертичака у 20-ту річницю його смерті. ●

Олександр ШЕВЧЕНКО

Фото надано Фундацією

Як в Польщі працює «Кримський дім»

В липні 2024 року у Варшаві з'явилася Фундація «Кримський дім» і за менш ніж півтора року діяльності вона зуміла реалізувати кілька великих проєктів у різних містах Польщі та стати помітною частиною життя української діаспори в Польщі. Про ідею Фундації, реалізовані проєкти, важливість поширення інформації про Крим у Польщі та подальші плани Фундації, ми поговорили з Барбарою Качмарчик – співзасновницею й віцеголовою фундації «Кримський дім» та Халілом Халіловим – співзасновником та головою фундації «Кримський дім».

– Як виникла ідея створення «Кримського дому» у Варшаві та як вийшло це реалізувати?

Халіл Халілов – Це не була абстрактна ідея. «Кримський дім» служить для нас інструментом для того, щоб більше говорити про Крим. Живучи у Польщі, ми зрозуміли, що про Крим тут мало знають. І, на жаль, цей вакуум створює можливості для створення дезінформації зі сторони російської влади. Наприклад, про те, що «референдум» 2014 року нібито був добровільним і більшість кримчан хотіли приєднання до рф. Звісно, це не так. Тому «Кримський дім» був створений як інструмент, що надає можливість говорити про Крим, про кримських татар, в першу чергу для польських громадян.

Барбара Качмарчик – Крім поляків, ми спрямовуємо нашу діяльність до українців, які приїхали в Польщу після початку повномасштабної війни. Вони також беруть активну участь у наших проєктах і часто говорять нам, що знання про Крим у них також доволі поверхневі. Крим частіше знають як туристичне місце, але про ситуацію кримських татар та про те, як там виглядає ситуація зараз, знають не всі. Думаю, що повномасштабна війна призвела до того, що багато українців задумалися над власною ідентичністю, історією, частиною якої є також і Крим. Тому вони з великим інтересом слухають про нинішню ситуацію там. Наскільки вдається, ми намагаємося бути в контакті з людьми там. Це

непросто, адже окупаційна адміністрація дуже обмежує можливості контакту місцевих мешканців із зовнішнім світом. Тим не менш, ми маємо такі контакти, тому з перших рук знаємо про їхнє життя, про усю несправедливість, переслідування, арешти, з якими вони постійно стикаються. Про це ми також намагаємося говорити, адже при всій тій великій кількості інформації щодо України в польському медійному просторі, тема репресій в Криму часто просто губиться. Тим не менш, нашою місією є нагадування, що ця несправедливість нині відбувається в Криму. А також про те, що, попри довгий час окупації, більшість місцевих мешканців там все ще залишаються, бо це їхній дім, але не приймають і не визнають російську окупаційну владу.

– Наскільки загалом знання про Крим та кримськотатарський народ розповсюджене в польському суспільстві? І чи збільшується це знання протягом останніх років?

Б.К. – Думаю, тематика кримських татар в Польщі, з одного боку, є екзотичною, з іншої, близька, через багатовікову присутність татар в Польщі. Для них кримські татари є своїми, але через дещо іншу культуру та історію – водночас трохи екзотичними. Кримських татар, що виїхали після 2014 року, в Польщі є відносно небагато. Важко визначити точне число, адже в більшості вони є громадянами України і формально рахуються як українські мігранти. За нашими припущеннями, заснованими на наших контактах з місцевими кримськими татарами, їх у Польщі нині живе близько 500.

В Польщі інтерес до Криму та кримських татар зріс після окупації в 2014 році, коли багато людей почали дивитися в напрямку України та цікавитися, що там відбувається. Нас часто запитують – чому все почалося саме з Криму? Чому він є настільки важливим стратегічно? Також питають, чи Крим насправді є українським, чи він «повернувся» до росії? Незнання історії породжує навіть такі питання. Тож ми маємо пояснювати, починаючи з найпростіших речей – ким є кримські татари, чим відрізняються від караїмів тощо.

Х.Х. – Від початку повномасштабної війни про Крим, як частину України, в Європі згадують менше всього. Це пов'язано, зокрема, з малою соціальною активністю самих кримчан, які знаходяться в Європі. Їх мало, вони часто неактивні. Ми намагаємося заповнити цю інформаційну пустку. Ми стаємо ретрансляторами тих людей, які зараз знаходяться в Криму. Це художники, артисти, політичні, культурні діячі. Ми робимо виставки, показуємо творчість цих людей. Цим ми показуємо полякам, що Крим – це не просто шматок землі, відірваний від цивілізованого світу, а там є люди, які живуть, які творять і які декларують, що хочуть бути частиною саме цивілізованого світу, а не росії. Таким чином, ми даємо можливість творчим людям з кримських татар реалізовуватися через нашу Фундацію. Наприклад, ми показуємо кримськотатарських авторів на Фестивалі українського кіно у Варшаві. Коли місцеві поляки бачать це, то, звісно, їхній інтерес та знання про кримських татар зростає.

– Польський Сейм визнав депортацію кримських татар 1944 року геноцидом. Наскільки ця подія стала важливою політично та чи збільшила вона знання в Польщі про історію кримськотатарського народу?

Х.Х. – Звісно, це був для нас дуже важливий крок. Чим більше країн визнає депортацію кримських татар геноцидом, тим швидше ми зможемо юридично дати оцінку цьому несправедливому, жорстокому та цинічному акту і, можливо, в майбутньому привести до відповідальності людей та держави, які це спричинили. Звісно, я говорю

про росію, як правонаступницю СРСР. Маємо сказати, що визнання Сеймом депортації геноцидом стало можливим завдяки зусиллям Павла Ковалю, якому ми вдячні за його ініціативу. Як і всьому польському народу за це визнання.

– Які найважливіші проекти та ініціативи вдалося реалізувати «Кримському дому» за час роботи Фондації?

Б.К. – Одним з найбільших проектів загальнопольського масштабу став проєкт *Ona-Krym, Ona-Świat*, в рамках якого ми підготували виставку – портрети-колажі кримськотатарських жінок. Це були портрети історичних постатей, але також й сучасних кримськотатарських жінок, опрацьовані як колажі нашою партнеркою, художницею та дизайнеркою Нателлою Шавадзе. Таким чином ми говоримо про традиції, але свіжою, легкою та сучасною формою. Бо такий є й сам Крим, який попри все йде вперед, а нове покоління кримських татар неймовірно талановите. І такою була ідея цього проєкту – говорити про важкі справи, нагадувати, що відбувається в Криму, говорити також про депортацію, але в сучасній формі. Разом з цією виставкою ми також показували фільми про кримськотатарських жінок з польським і англійським перекладом. В кожному місті, де ми організовували цю виставку, вона супроводжувалася дискусійною панелью за участі дослідників, артистів, активістів. Цей проєкт закінчився, але мав цікаві наслідки. У Вроцлаві нашу виставку відвідала жінка, яка працює в українській Вікіпедії. І вона звернулася до нас з пропозицією використати ці колажі, як ілюстрацію на Вікіпедії статей про цих жінок. Ми передали права для Вікіпедії на використання цих робіт, і тепер вони функціонують таким чином.

Ще один наш проєкт, про який ми побіжно згадували, – наша участь в *Ukraina. Festiwal filmowy*. Уже вдруге ми в рамках цього Фестивалю організували кримськотатарську дискусійну панель. Останнього разу, на хвилі вищезгаданої виставки, ми зробили показ документальних фільмів про кримськотатарських жінок.

Також нам вдалося організувати акцію *Jestem Tatką Krymską*, щоб звернути увагу на те, що сьогодні кримськотатарські жінки потерпають від агресії російського окупанта, багато з них переслідуються та навіть арештовані на підставі сфабрикованих справ. А це матері, студентки, просто жінки, які не роблять нічого незаконного. А їх звинувачують у тероризмі. Це неймовірний абсурд, і ми хочемо звертати увагу суспільства на те, що відбувається в Криму щодо жінок.

Х.Х. – Ми мали багато важливих проєктів, але зараз ми на тому етапі, коли починаємо розділяти напрямки діяльності. Один з таких напрямків – «Смаки Кримського дому». Один з найбільш популярних наших проєктів – кримськотатарські кулінарні майстер-класи. Зараз ми це перетворюємо на цілий напрямок нашої діяльності.

Крім того, працюємо над інформаційним напрямком. Плануємо створити окремий інформаційний польськомовний сайт, на якому будемо розповідати про те, що відбувається в Криму. Зараз в інформаційному просторі немає оперативної інформації з Криму польською мовою, як є українською, російською чи кримськотатарською. Тому ми будемо це змінювати. В цьому ж напрямку ми будемо працювати з російською дезінформацією щодо Криму, яка почалася насправді ще після депортації 1944 року, коли радянська система вигадувала приводи, щоб виправдати цей злочин.

Один із пріоритетних напрямків нашої діяльності безпосередньо пов'язаний з історією депортації кримських татар. Ми збираємо усні історії ще живих свідків і жертв де-

портації. З кожним роком їх стає все менше, тому ми намагаємося якомога більше зібрати таких свідочств і у нас уже є доволі великий архів таких інтерв'ю.

Мабуть, найбільш амбітним і відповідальним нашим проєктом є кримськотатарські студії на базі Варшавського університету. Зараз ми розробляємо концепцію таких студій, але це дуже відповідально, адже кримськотатарські студії були в європейських університетах ще в часи Кримського ханства. Тоді кримськотатарську мову вивчали навіть в деяких французьких університетах. І тепер, через декілька століть ми відновлюємо цю справу.

Б.К. – Це великий і важливий проєкт, який ми реалізовуємо, дякуючи фінансовій підтримці Українського інституту у співпраці з Інститутом інтеркультурних студій Варшавського університету та Києво-Могилянською академією, де уже протягом двох років працюють кримські студії. У нас будуть саме кримськотатарські студії, не кримські. Це новинка в академічному житті, адже це будуть перші на світі саме кримськотатарські студії. Є спеціалізації, окремі заняття, але щоб окремі студії – такого ніде немає. Тому це амбітний і важливий проєкт. Нам важливо виходити також в академічне з кримськотатарською тематикою. Бо є багато добрих спеціалістів з цієї тематики, але вони розпорошені по світі і немає одного місця, де вони могли б усі зібратися і працювати та ділитися своїми знаннями та дослідженнями. Ми хочемо їх зібрати разом власне у Варшавському університеті.

– Коли планується початок кримськотатарських студій?

Б.К. – Ми сподіваємося, що уже наступного семестра ми оголосимо про початок занять на базі Інституту інтеркультурних студій Варшавського університету.

– З набутого досвіду, чи можете ви визначити, хто в більшій мірі проявляє інтерес до кримської тематики в Польщі – місцеві поляки чи все ж українська діаспора?

Х.Х. – Кожен наш проєкт спрямований до конкретної цільової аудиторії. І зазвичай проєкти досягають власне тої аудиторії, на яку ми розраховуємо. Загалом, це зазвичай поляки – адже наша мета полягає у тому, щоб розповідати полякам про Крим та кримських татар. Але у нас також є події в «Українському домі», і там цільова аудиторія – звісно, українці у Варшаві.

Б.К. – Також наші проєкти притягують людей, які цікавляться Східною Європою, Україною. Тому зазвичай польський учасник наших проєктів уже є в темі цього регіону. Рідко бувають люди, які взагалі нічого не знають, хоча й такі трапляються і вони відкривають для себе цю культуру зовсім з нуля. Також серед українців це зазвичай люди, які або якимось пов'язані із Кримом, або там жили, або мають звідти предків. Тематика Криму притягує їх через особисту історію. Але є й люди, які просто цікавляться і хочуть поглибити свої знання про Крим.

– Як ви бачите майбутнє «Кримського дому» в Польщі?

Х.Х. – Ми плануємо отримати інституційну підтримку нашої Фондації, в більшій мірі впливати в академічний простір та більш ретельно займатися справами, пов'язаними з депортацією кримських татар. Нам важливо зараз отримати підтримку, адже поки що у Фондації працюємо лише вдвох – і нам вдається досягати нашої мети і реалізовувати безліч проєктів.

Б.К. – Я б додала аспект міжнародної співпраці, адже є асоціації кримських татар в інших країнах, кожна займається своїми важливими справами, але ми думаємо про те, як об'єднати сили і, можливо, реалізувати проєкт міжнародного масштабу. ●

Юлія КАМІНСЬКА

Фото з Вікіпедії

Архітектурна ідентичність Андрія Меленського

Історія наших міст оповита легендами і таємницями. Кожне місто має своє обличчя, характер, душу – образ, що формується під впливом часу, подій, людей. Наша розповідь про людину, яка створила архітектурний образ Києва, де крізь століття стоять живі та впізнавані свідки епохи – церкви, собори, монастирі.

Андрій Іванович Меленський – видатний український архітектор XVIII-XIX століть – народився у 1766 році в родині військовослужбовця у Москві. У 10 років почав із захопленням опановувати ази креслення, вивчаючи такі дисципліни, як арифметика, геометрія, геодезія, архітектура, малюнок. З 14-річного віку Андрій Меленський студював (1780-1786 рр.) у славетній школі так званої «Експедиції Кремлевского строения», до якої відбирали найталановитіших учнів. Навчався він у знаменитих на ті часи зодчих (архітекторів): Карла Бланка, Василя Баженова, Матвія Казакова і Джакомо Кваренті. Згодом працював з ними, зокрема на будівництві палаців у Петербурзі під керівництвом Джакомо Кваренті. Після здобуття Андрієм Меленським найвищої архітектурної кваліфікації його відрядили в Україну. Це відрядження виявилось довжиною у ціле життя – Київ став рідним містом архітектора.

Колона Магдебурзького права (1802 р.)

Церква Різдва Христового на Поштовій площі (побудована у 1809-1814 рр.)

Посада – керівник креслярні

1799 року 33-річного Андрія Меленського було призначено керівником креслярні (відділ архітектурного розпланування міської території та картографічних робіт) при Канцелярії Київського губернатора. Фактично він став головним архітектором міста Києва. Меленський активно діяв на цій посаді протягом майже тридцяти років – з червня 1799 року до березня 1829 року.

Про життя і діяльність Андрія Меленського відомо не так вже й багато, а наявні публікації містять неточності й помилки. Навіть справжнього фото архітектора не існує, оскільки фотографія почала поширюватись в Україні наприкінці 1830-х років. У документах та наукових джерелах розміщено лише зображення споруд, які він проектував. Тільки останніми роками в архівах Києва пощастило знайти документи, які дають точну інформацію про помешкання родини архітектора. Понад 35 років свого життя Андрій Меленський присвятив наймістичнішій і найзагадковішій історичній частині Києва – Подолу. Відомо, що він був одружений, мав трьох дітей – доньок Єлисавету та Маріану (ймовірно, Маріаною звали і дружину Андрія), а також сина Дмитра. З актових реєстраційних книг відомо, що після смерті дружини Маріани 46-річний Андрій Мелецький одружився вдруге. 1810 року його дружиною стала 27-річна Пелагея Лешкевич, в родині з'явилося двоє дітей – син Іван і донька Феодосія.

Архітектурний образ Києва

Поринаючи у ті далекі часи, ми намагаємось уявити, яким був Київ тоді? Перед нами виникає дивовижна і незвична для сучасного ока картина. Уявіть собі, типове провінційне містечко з вузькими, звивистими і не дуже чистими вулицями. Більшість будинків – дерев'яні. Вулицями вільно розгулювала худоба. У дощ та навесні місто перетворювалося на суцільне болото. А влітку задихалося від куряви. І серед усієї цієї провінційної краси височіли величні руїни доби Київської Русі. Сам Київ був ніби розділений на три окремих міста – райони. Найохайнішою та найбагатшою частиною був Печерськ

з його адміністративними будівлями та будинками губернаторів. Найзаплутанішою та найтаємнічішою частиною була так звана Гора або Старе місто. Тут, серед залишків старих валів, розрослися справжні ліси, за якими від Софійського собору не було видно Михайлівського монастиря. Життя ж вирувало на Подолі. Тут було тісно від садиб та торжищ. І саме це місце було в ті часи серцем Києва.

Встановлено, що садиба Меленського розташовувалась неподалік Дніпра, на розі вулиць Набережно-Хрещатицької та Борисоглібської. Відповідно до плану 1803 року, це дерев'яний будинок № 208, який згорів під час нищівної пожежі на Подолі 1811 року. Вогонь знищив 1200 з 2068 подільських будинків, тобто по-

над половину забудови Києва: на той час у місті нараховувалось 3672 житлові споруди. Замість згорілої вщент садиби родина отримала іншу, майже на тому ж місці. На розі теперішніх вулиць Хорива та Костянтинівської. Цей будинок під номером 11/13, який збудував для себе Андрій Меленський і в якому прожив 15 років, зберігся й донині. Нова садиба Меленських позначена і на післяпожежних планах. Тут слід згадати, що планів перебудови Подолу було два. Саме з перебудови Подолу, який повсякчас потерпав від пожеж, і розпочав свою діяльність Андрій Меленський. Пожежа 1811 року стала переломним моментом і в професійному, і в особистому житті Андрія Івановича.

Садиби розміщувались уздовж вулиць, їхню глибину визначав рельєф місцевості. Будівлі на цих територіях могли розташовуватись уздовж вулиць, а також всередині. Практично у кожній садибі були сади, городи і господарські споруди. Тодішня забудова була здебільшого одно- та двоповерхова, дерев'яна і дерево-глиниста, за винятком декількох десятків цегляних споруд і низки культово-релігійних приміщень. План забудови Подолу, запропонований Меленським, враховував усі деталі – рельєф Подолу, системи комунікацій, водовідведення, традиційні лінії вулиць і, звісно, кам'яні будинки, які вціліли після пожежі. Однак цей план не сподобався імператору і не отримав «найвищого схвалення». Проєкт перепланування Подолу доручили петербурзькому архітектору Вільяму Гесте, який перекроїв план вулиць за прямокутною формою, порушивши таким чином традиційну структуру. 1812 року план було затверджено.

Широкому загалу невідомо, що саме Меленський спроектував головну вулицю Києва Хрещатик, вулицю Васильківську, Олександрівську (нині Сагайдачного) та інші. Михайло Дегтярьов, мистецтвознавець, провідний науковий співробітник ДІАЗ «Стародавній Київ» зазначив: «У багатому і різноманітному творчому спадку першого головного архітектора Києва Андрія Івановича Меленського дуже важливе місце належить культовим спорудам, які в більшості своїй дійшли до наших днів і переважно добре зберегли свої первісні форми. Найбільш значні сакральні будівлі церков, соборів, їх дзвіниць, монастирські храми». Проєктував Меленський у характерному для тієї епохи стилі класицизму, без надмірного декору з використанням стриманих елементів оздоблення фасаду – портики з колонами і фронтонами над ними, профільовані карнизи (горизонтальний виступ на стіні для створення об'єму), рустовка площин стін (рельєфне облицювання стін), напівциркульні прорізи вікон і дверей, напівсферичні куполи тощо. Однак київські пагорби допомагали трохи пом'якшити прямолінійні форми класицизму. Таким чином споруди Києва ставали своїми, домашніми, не умовними свідками історичних подій, а ніби їхніми учасниками. Меленський любив округлі форми, використовував ротонди для завершення своїх архітектурних образів.

Пам'ять крізь століття

Однією з візитівок Андрія Меленського вважають церкву Воскресіння на території Флорівського монастиря на Подолі. Для будівничого, який мислив не просто архітектурними, а й містобудівними масштабами, монастир виявився справжньою знахідкою. Споруди

сильно постраждали від пожежі 1811 року, і Меленський взявся відродити їхню минулу велич. Дерев'яна церква Воскресіння Христового повністю згоріла, тож за проєктом архітектора на її місці 1824 року було зведено нову муровану церкву у вигляді ротонди з напівсферичною банею. Вона вражає і зачаровує своєю гармонійністю ліній і бездоганністю пропорцій. Меленський створив тут ціле містечко: трапезну, дзвіницю, будиночок настоятеля. Серед метушливого і розбурханого сьогодення це острівце спокою, затишку та умиротворення.

Неабиякою архітектурною цікавинкою міста був театр Меленського, побудований у 1807-1808 роках. Він розташовувався приблизно на місці сучасного Українського дому, а перші вистави в ньому ставили українською, польською та російською мовами. Ця споруда була оснащена новітніми на той час акустичними, художніми, технічними деталями, її вважали справжнім дивом. Зі спогадів «Київ та його околиця в історії і пам'ятках» історика Д. Щербаківського про перший театральний будинок Києва: «У партері, нижніх і верхніх ложах та на галерці розміщувалося близько 470 осіб. На великій театральній завісі було зображено воїнів з давньогрецької міфології. По-над ними летів амур зі свитком у руках, на якому латинською було написано: „Ridento castigat mores“, тобто „Сміючись, очищуєш мораль“. Вистави відбувалися „з новими машинами, декораціями, польотами і перетвореннями“». У 1850-х роках театр припинив свою діяльність, але містяни ще кілька десятиліть згадували про нього. За проєктом і під керівництвом Андрія Меленського у 1815-1817 роках зведено Контрактовий будинок на Подолі, 1800 року закладено фундамент храму Миколи Доброго біля Дніпра, у 1820-х роках відновлено церкву Миколи Притиска, 1828 року розпочато реконструкцію Гостиного двору.

Сучасний Київ важко уявити без архітектурних шедеврів Андрія Меленського:

- Колона Магдебурзького права (пам'ятник споруджено 1802 року на честь повернення Києву права на самоврядування).
- Церква-ротонда на Аскольдовій могилі (1810 рік).
- Аптека-музей поблизу Флорівського монастиря (відновлена після пожежі 1811 року на Подолі 1818-1820 рр.)
- Трапезна церква Флорівського монастиря (після пожежі 1811 року відновлено бароковий стиль).
- Воскресенська церква Флорівського монастиря (стиль ампір, ротонда із симетричними пропорціями, зведена у 1824 році).
- Будинок з крамницями на вул. Покровській 11 (аналог сучасного торгового центру, торговельна кам'яниця, зведена у 1809 році).
- Церква Різдва Христового, де відспівували Тараса Шевченка (проєкт 1808 року).
- Хрестовоздвиженська церква на «Кожум'яках», де вінчався український художник Григорій Світлицький – автор чудових розписів цієї ж самої церкви (проєкт 1822 року).

Андрій Іванович Меленський знайшов свій останній притулок у січні 1833 року на горі Щекавиця на Щекавицькому кладовищі. Минули роки... за радянського режиму прийшли нові архітектори і перекроїли полотно міста. Немає ані кладовища, ані церкви на ньому, залишилась лише мовчазна гора Щекавиця, яка тихо береже пам'ять. ●

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

Руського юж неє

Села Руське юж неє, комуністична влада виселила з нього люди в 1980 році, а землю, на котрій Русине ґаздували, штонайменше од половини XVI століття, оддала в споконвічний заряд природи. Руське існувало в Чехословачії в воєвідстві (окресі) Снина, точніше в долині ріки Цироха (над Брестовым Поток, лівім їй притоком). Перестало існувати ради блага жителів Пряшова и Кошыць, ролі того села хоронят, створене в році 1986, озеро Старина, збераче воду для жителів вишше згаданих міст.

В Бардіївських Купельох, в санатарийнім кіні *Žriedlo* (адже *Джерело*), цофнул єм ся до рока 1980 и переживал ексодус жителів села Руське. Хоц рід мій не выводит ся з заляной Климківкы, їхній біль міцно мня діткнул. 14 грудня 2025 р. был єм на сеансі фільму «Потопа» в режисерії Мартіна Гонды. Акторе, граючи жителів Руського, бесідуют по-нашому, урядовой мовы ужывають лем урядники вишшого щабля, приїжджаючи з великого міста. Кед двері заскрипіли за моїма плечами, здавало ся мі, же сіджу не в кіні, а в хыжы головной героїні – кільканадцетлітньої Марії. Чул єм ся аджи краще як в пряшівськым театрі, в кіні гірській потічок не лем шуміл, там виділ єм як тече, обмываючи каміня, як шварне дівча пере на нім няньову кошелю. Аджи, будучи над потічком, не годен бым вздріти красы, яку-м мал на екрані. Не єм птахом, не годен бым відіти, як потічок ся вие маленьком стружочком, а о хвилю водами широчіє. Кадры до *Потопа* знимано не лем традиційном камером, але и з дрона. В кіні міг єм око насытити Богом створеныма та силами природи прикрашаныма (а часом псутыма) пречудесныма видами полудньовой Лемковины. Головні ролі в *Потопі* грали в більшости акторе, знаны мі юж з русиньско-українского Театру ім. Александра Духновича в Пряшові. Няня Марії – Александра, ґазду з діда прадіда, істо «завзятого як Русин на землю» перфектні вказал нам Йозеф Пантлікаш, а весільного старосту, єгомосьцового няня, заграл Ігор Латта. Головну ролю школяркы Марії грало лем кільканадцетлітнє дівча: *Граюча Марію (Сара Хріпакова) при зняттю фільму была ученицьом середньої школы. Яко неакторка, разом з Катаріном Бабейовом – граючом Катарину, камаратку Марії – перешли тримісячне навчання під керівництвом Мартіна Гонды.*¹

Крест на березі Старини
Фото з фейсбук-сторінки
Janko Hraško

Потопа Мартіна Гонды то фільм, котрый в Словації премєру мал што лем (4 грудня 2025 р.), од продуценткы Катаріны Крначовой довідуюме ся, же: *Для нас было надзвычай важне, жебы фільм в предпремерах представити во східній Словації – де історія діє ся, де його знимаю. Пришли люди, котрых нелегка, тота історія діткла без-*

*посередньо, котры з нами та акторами обесідували свій досвід. Іхнє тепле прийняття і щыры слова подякы за то, же сме сесу для них так болючу тему обробили акуратні и з великом повагом, было для нас превеликом заплатам и задоволіньом. Потвердило ся, же ціль – вказати правдивы події та правдиву історію, представляючи їх в сильно емоційным тоні – досягли сме. И завдякы нашому фільмови памяті о тій події в історії буде жыла».*² Скорше віділи го любителі кінa в Аргентині и в Індьох. Словакы не оначат ся на закордонны, фільмовы фестивалі выставити фільм, в котрім словацкой мовы єст як на лікарство, а домінує русиньська, руснацка, адже наша бесіда.

Не лем в моїх очах *Потопа* єст барз добрым фільмом, 9 грудня єден зо Словаків в коментарі написал: *Як для мене єден з найліпших фільмів рока 2025. Може аджи найліпший.*³ Словакім наша бесіда не вадила, хоц неєден на Потопі чул ся як на несловацкім фільмі. В єднім з коментарів таке стоїт: *Фільм праві цілий в ориґінальній версії єст в русиньській мові, розуміє ся, же з підписами, котры од часу до часу треба было мі читати, хоц жыю лем декілька десятків кілометрів од місця подій. – «Та то и нас заліють?» – «Прецін то не конец світа?» – «Ты дурна як гудзиця! (04.12.2025).*³ Лєнарт хоц мал деякы увагы, то и так признає, же: *вшытко чудово вынадгородил мі русиньський діалект (єст Русиньом?), прекрасна камера Маліка, та пригнітаюча атмосфера непереходяча єднако в безнадію.*⁴ Лєнартови Потопу Мартіна Гонды нагадує аджи камеру Теренца Фредрика Маліка-сучасного, великого, гамеричного режисера, сценариста и продуцента фільмового. В *Потопі* не є модных ефектів спеціальных, сут выселенці та їхні дилематы, вказаны так, же більшіст люди, сідаючи в кінній сали, переживат тото само, што они товды (таке єст не лем моє одчутя). Тягоба, непереходяча в безнадію, мене тіж поневолила, в сесім фільмі справді было так як вишше юж згаданий Лєнарт писал: *Нияких милых ретро-пісень и брєнчаня нутком соціальной ностальґії, сут туземны жытьовы выборы зрозуміло чом підниманы, повязаны з природом, та міцне нарушыня традиції. А головна героїня мусит выбрати медже власныма мріями а допомогом ближньому.*

Вишше згаданой тягобы найвєце єст в сьпіванці, завершаючий фільм, она не лем мене з креслом звязала. Бєсідуює о горю, о великій біді, але пережитій. Водяна біда пригяла Русинів аж до землі, але не гломила їхнього духа! В памяті з сесой пісні остали мі лем стрямбы: *Вода..., загорода..., забуйніли травом..., за жывота..., стратило ся вшытко..., прогварити слова уже не є кому..., на вікы пропало..., вшытко ся втопило..., лем водичка журчыт..., нікому не даст ся..., тече собі красно...* Глядал єм їй, але-м не нашол. Хоц герой ліричний жалит ся в ній, же тото, чого Русин доробил ся тяжкым трудом: *на вікы пропало..., вшытко ся втопило..., та люде, вышмарены з Руського, довели (сценаристы міцно зазначили в послідній сцені), же хоц село счезло, селяне жыют. Весіля перечыт тому, о чім бесідуює сьпіванка, доказує, же не вшытко ся втопило и не вшытко на вікы пропало. Тото, же молодята звінчано в старій церкві, а весіля зроблено ім на новім місці, згідні зо старыма правилами, барз дуже бесідуює. Доказує, же жытя мешканців Руського не скінчыло ся, лем змінило. Няню єгомосьців, яко весільный староста, потішал вшыткых, же їхнє село тепер водом буде кормило не лем їх, але и жителів великих міст,*

Іде зьвізда чудна... – Лемківське колядування 2026

Об'єднання лемків сердечно запрошат 24 січня (год. 16:00) до на виняткове Колядування на Лемківщині – концерт коляд у рамках Стріч з Лемківщиною.

Запрошає вшитких любителів коляд, співаня і культури повязаной зі святкованьом різдвяного періоду – як тих, котри хотят вернути до знаних мелодій, так і тих, котри прагнут одкрити багатство лемківської музичной традиції.

В програмі: Ансамбль «Ручай» з Горлиц та хор «Благовіст» з Криниці Здрою.

Прийдьте, жеби спільні колядувати, затримати ся на хвилю і почути дух Лемковини – в музиці, слові і стрічи з другим чоловіком.

Адреса: Центр культури імени Богдана Ігора Антонича в Горлицях, Площа Двориско 5.

3 вертепом по Лосі

27 грудня колядники з Об'єднання лемків ходили з вертепом по Лосі. Місцевих колядників приїхали підтримати царі і пастирі з Коросна, Нового Санча і навіть з Греції! Дякуєме лосянам за змогу принести в Ваши хати різдвяну радість і мир!

адже тых, котрым до берегів Старины буде веце як 100 км (Пряшів, Кошыці). Старина єст найбілшым збором питной воды Центральной Европы, в найглубшій місци од дзеркала воды до єй дна може быти максимальні аж 45 м (а мінімальні 14). На новім місци аджи стары дерева запустили корені, в посылдній сцені, по весілю, сідят сой на бальконах, як в голубнику, няньове головной героїны и єгомосців, радо бесідуєт и зо спокойом позераєт на Божый світ. Надійне єст и тото, же міцно досьвідчена жытьом, головна героїня не піддає ся, але стріміт високо, сігаючи аж до своїх мрій.

Пісня ся скінчыла, але емоцийом не было кінця, товды тото, до чого хтоси ся признал (*Я єм слезы не здержала. Текли и текли так як вода до Старины*) мал єм юж за собом. Кедь сьвітло загоріло, вказало ся, же два ряды перед нами сідят нашы селяне. Так, як мы, приїхали специяльні на *Потопу*, тіж – як то Словакы бесідуєт – з Польска. Пак довідал єм ся, же Русине, выселены з Руського, и днес приїжджаєт до свого села, остал в нім лем цмонтір и деякы придорожны кресты. Приїжджаєт зо Снины для оддыху од міста, пошпаціруєт по своїх загонах, на гробах предків засьвітят

Колядникім подарилося зобрати 3800 золотих. Цілу суму передаєме на фонд «Магія Карпат», який під головуваньом Ольги Соляр забезпечує потреби як біженців, так і воїнів на передовій російсько-української війни.

Відео на сайті Об'єднання лемків (lemkounion.pl).

Фото з сайту Об'єднання лемків

«Лемківський перстеник» з колядою

На Різдво Христове 25 грудня колядничка група молоді завітала з добром новином і вертепом до мешканців Панкни, Маластова, Ропиці Руской і Горлиц і їхніх парохів о. Петра Качмара і о. Віталія Бойка.

Більшість з них то члени старшой групи ансамблю «Лемківський перстеник», а тіж колишни учасники ансамблю і їх родини, котри з'їжджаються в гори на Свята до своїх дідів.

Молодша група ансамблю «Лемківський перстеник» організувала свою колядничу групу, яка не лем віншувала і співала коляди, але тіж провадила туроня по Горлицях, Боднарці, Вапеннім і Розділю, а тіж завітала до монастиря сестер Василиянок в Горлицях в суботу 27 грудня. Відео на сайті Об'єднання лемків (lemkounion.pl)

Фото з сайту Об'єднання лемків

Об'єднання лемків

Зібрав Павло ЛОЗА

сьвічку и вертаєт. Быти може так, як на початку фільму головна героїня, в духу бесідуєт:

*Село моє родне,
село моє мыле,
якес же остало страшно осиріле!*

На жаль, Потопу Мартіна Годны в Бардиівських Купельох юж грали, были лем три сеансы (4, 14 и 29 грудня 2025 р.). Кедь грати го будут в польських кінах (а певні будут, бо створений єст в словацко-чесько-польско-бельгійській копродукції) вартат вам на нього піти. ●

1. Zerwikaptur [в:] <https://www.csfd.sk/film/1731626-potopa/zaujimavosti/>
2. Zerwikaptur [в:] <https://www.csfd.sk/film/1731626-potopa/zaujimavosti/>
3. Lenart [в:] <https://www.csfd.cz/film/1731626-potopa/prehled/>
4. Autogram [в:] <https://www.csfd.cz/film/1731626-potopa/prehled/> Вшытого не зрозуміл, бо з гудзиці зробил годзицю.
5. Lenart [в:] <https://www.csfd.cz/film/1731626-potopa/prehled/>

Василь Прухницький, «3 чистих джерел». Львів: Видавничий дім «Панорама», 2024. – 104 с.

Мирослава ОЛІЙНИК (Бучківська)

Чисті джерела Бойківщини

Автор, побувавши на Всесвітніх бойківських фестинах, що проходять у місті Турка на Львівщині, захопився цим карпатським краєм. Тому вирішив упорядкувати альманах з історії та сучасності Бойківщини. А також показати, які міфи та легенди «ходять» про ці землі.

«Бойківщина – етнокультурний регіон на північних і південних схилах Карпат, простягається від річок Лімниця і Тересва на сході до річок Уж і Сян на заході, охоплює гірські райони Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей, близько 8 тисяч кв. кілометрів. За найпоширенішою версією, «бойки» походять від кельтського племені боїв, яке проживало на території сучасної Чехії та Австрії. Також бойків розглядають як нащадків давнього племені білих хорватів, котрі брали участь у формуванні українського народу близько тисячі років тому». Така коротка історія регіону. Цікавою теж є інформація про створення у серпні 1920 року Бойківської республіки під час збройного повстання на Прикарпатті.

Серед відомих людей цього славного краю – Юрій Дрогобич, Петро Конашевич-Сагайдачний, Юрій Кульчицький, Іван Франко, Августин Волошин, Степан Бандера, Петро Яцик, Лесь Курбас. Мати Тараса Шевченка, Катерина, теж мала бойківське коріння.

Василь Прухницький кілька сторінок присвятив розповіді про Івана Боберського – батька українського спортивно-гімнастичного руху, теоретика та ідеолога, організатора українського сокілства та Пласту.

У книзі – багато фотографій як чорно-білих, так і кольорових. Доповнюють ілюстративну гаму й малюнки Ірини Дацюк та Оксани Джури.

На фото бачимо бойківську хату. Читаємо, що її будували з природного матеріалу (ялиці, смереки), дах покривали соломкою, часом – деревом. З книги дізнаємось й про одяг, як-от бойківську гуню, яку носять вівчарі на полонинах та на великі свята.

Саме з цих територій 1891 року, з бажанням отримати землю та краще життя, вирушили перші мігранти до Канади. До 1914 року їх було вже 200 тисяч. Всі вони не забували свій родовід і пропагували українську культуру.

Автор книги розповідає про ремесла Бойківщини – кераміку, писанки, вишивки. Тут згадано гаварецьку кераміку – з села Гавареччина на Львівщині, котру вважають одним із найвідоміших промислів чорнодимленої кераміки (технологія виготовлення глиняних виробів, які випалюють без доступу повітря, внаслідок чого ті набувають насиченого чорного кольору – прим. ред.). Дізнаємось теж, що орнаменти бойківських писанок найчастіше мають геометричні форми, хоч трапляються рослинні й тваринні візерунки.

На фотографіях, вміщених у книзі, бачимо різні варіанти вишивок. Переважно це геометричні фігури, як квадрат і ромб. Домінує червоний колір.

Щоб глибше ознайомити читача з чарівним світом Бойківщини, цікаво й інтригуюче описаний тваринний та рослинний світ. Наприклад: «Високо ширяє шуліка, чудово бачить усе на долині. Це його ліс. Він тут господарює, принаймні вдень, доки на зміну сонцю не зійде місяць. Тоді інший лісовий гасда, пугач, заступить на зміну і нечутно рушить на нічні лови...» або «Майже по центру галявини височить мурашник. Правдивий багатопверховий замок з тисячами отворів, балконів та галерей. Його збудували маленькі трударі, мурашки». З великою любов'ю автор описує пташок та комах.

Дізнаємось, що сторожовою вежею Карпат є старовинне місто Сколе. Воно ж стало історичним центром Бойківщини. Згадано, що прапор України вперше було піднято в місті Стрий – одному з головних та найбільших транспортних вузлів на заході України. Водночас Добромиль – це славне стародавнє містечко, розташоване на самому краю землі бойків. Серед його історичних перлин – замок Гербуртів на Лисій горі й Василіанський монастир, де з 1888 року розпочав служіння Андрей Шептицький.

«Переплітаючи» свою розповідь легендами, автор не оминув згадки про чудове озеро Синевир – найбільше в Карпатах. Воно лежить на висоті понад тисячу метрів.

На завершення Василь Прухницький повідомляє про те, що кожного року в місті Турка відбувається Бойківський літературно-краєзнавчий конкурс імені Мирона (Таддея) Утриска, названий на честь цього подвижника і будителя Бойківщини.

На жаль, у книзі не вдалося уникнути окремих помилок. ●

Карнавальний бал «Допомагаємо Україні»

Кентшинський гурток ОУП запрошує на КАРНАВАЛЬНИЙ БАЛ, який відбудеться в суботу, **7 лютого 2026 року о 19:00** в спортивному залі по вулиці Казимира Великого 12А в Кентшині (Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Kętrzynie, ul. Kazimierza 12A).

До танцю гратимуть ансамблі «Країна» та «Шаравари».

Інформація та бронювання квитків за телефонами: 693 200 741, 603 526 236.

Передплата «Нашого слова» на 2026 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	7,00 зл + поштові оплати	145,00 зл	290,00 зл	580,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	7,00 зл без поштових оплат	91,00 зл	182,00 зл	364,00 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	7,00 зл + поштові оплати	155,00 зл	310,00 зл	620,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	7,00 зл без поштових оплат	91,00 зл	182,00 зл	364,00 зл

Неділним пообіддям 7 грудня 2025 року назавжди залишила нашу громаду

† Ярослава Головід
для всіх нас – Славця

Їй було 72 роки. Народилась 14 лютого 1953 року в родині переселенців з села Торки, що біля Ярослава. Рідна хата й Родина сформували український стрижень, з яким вона пішла у життя. З дому винесла також особливу торкську говірку, яка була невіддільним елементом колоритності й неповторності її особистості. Ціле своє життя, після навчання в середній школі в Пілі, зв'язала з Білим Бором і нашою громадою. Тут працювала більше ніж 40 років у кооперативному банку й глибоко увійшла в білобірське громадське та церковне життя. Доеднлась до УСКТ, після – ОУП, в якому у 80-х і 90-х роках як членкиня управи виконувала обов'язки секретарки. Протягом кількох років у її орендованому домі проходили засідання управи. У 1972-1986 роках діяв у Білому Борі мішаний хор «Верховина» під керівництвом Богдана Фіцака, його членкинею була також Славця. З червня 1983 року вона взяла на себе обов'язки книговедення Громадського комітету будівництва гуртожитку для учнів школи ім. Т. Шевченка і виконувала їх по 1990 рік, в якому було завершено будівництво. За старанням її й покійної вже Ірини Дрозд (сестри Славці) на сторінках «Нашого слова» кожного тижня публікували списки жертводавців, перекази яких надходили на банківські рахунки комітету. У вересні 1991 року Славця брала активну участь у підготовці до відкриття пам'ятника Т. Шевченку. Коли у 1992 році почалось будівництво нової церкви, вона також увійшла в цю справу як жертвенна парафіянка, а згодом як членкиня Церковної ради. Зокрема, завдяки її старанням паломники білобірських празників мали змогу купити собі страву або випічку і випити чай чи каву. Вона була учасницею усіляких подій, що відбувались в нашому середовищі тут на місці й у регіоні. Як кожен з нас, переживала трагедію українського народу, спричинену агресією росії, й по змозі підтримувала своїми пожертвами благодійні акції. Підступна хвороба за короткий час вирвала її з наших рядів. З відходом на той світ бл. п. Славки спорожніло місце на церковній лавці, яке вона завжди займала, й стало нас менше у громаді.

Похорон Славці відбувся 10 грудня минулого року. Після похоронної Літургії в білобірській церкві відвезено її тілні останки на кладовище в Сипневі біля місцевості Ястрове, де вона народилась. Там спочила поруч з могилами своєї мами, брата та інших рідних.

У скорбній молитві єднаємось з Рідними Покійної, з якими вона була сильно зв'язана емоційно, і висловлюємо щирі слова співчуття. Вічна Тобі пам'ять, Славцю!

Гурток ОУП і Церковна рада в Білому Борі, Управа Кошалінського відділу ОУП

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10 / +48 661-420-649, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczurba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniariński (Gładyszów). **Wydawca:** Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: <http://ukraincy.org.pl> **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo” **Druk:** Drukarnia „Efekt”. Nakład 1400 egz. Pismo dofinansowane ze środków budżetu państwa Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.

Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. Ś. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. Ś. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Statuty wyrażają точку zору autorów i nie mogą uosobliwiać oficjalną pozycję Ministra wewnętrznych spraw ta administracji.

1.5%

**ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО ДОМУ
В ПЕРЕМИШЛІ**

Fundacja Dom Ukraiński
w Przemyślu

KRS 0000655041

